

Міністерство освіти і науки України

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науково-дослідний центр з проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи НАПН України

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Жешувський університет (Республіка Польща)

Юньченський університет (Китайська Народна Республіка)

II Міжнародна науково-практична конференція

«НАУКА І ОСВІТА В ГЛОБАЛЬНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Збірник тез доповідей

16 - 17 листопада 2023 р.

ПОЛТАВА • ЛУБНИ • МИРГОРОД

М. Шевченко

Міністерство освіти і науки України
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Науково-дослідний центр
з проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи
Національної академії педагогічних наук України
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Жешувський університет (Республіка Польща)
Юньченський університет (Китайська Народна Республіка)

НАУКА І ОСВІТА В ГЛОБАЛЬНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ: ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Тези доповідей
II Міжнародної науково-практичної конференції
(16–17 листопада 2023 року)

м. Полтава –Лубни – Миргород – 2023

Редакційна колегія:

Олена Караман – доктор педагогічних наук, професор, ректор ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Віталій Курило – доктор педагогічних наук, професор, голова вченої ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», академіка Національної академії педагогічних наук України;

Ярослава Юрків – доктор педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Наталія Островська – кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Наталія Краснова – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

*Рекомендовано до друку вченою радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол №4 від 24 листопада 2023 р.)*

Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 листопада 2023 року, м. Лубни). – Полтава; Лубни; Миргород, 2023. – 284 с.

Збірник тез підготовлено за доповідями учасників II Міжнародної науково-практичної конференції „**Наука і освіта в глобальному та національному вимірах: виклики, загрози, перспективи розвитку**” (16–17 листопада 2023 року).

У матеріалах збірника висвітлено проблеми та перспективні напрями щодо розвитку науки і освіти в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів; визначення тенденцій та перспектив розвитку науки і освіти в глобальному та національному вимірах; узагальнення інноваційного педагогічного досвіду в контексті реалізації концепції освіти впродовж життя.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ:

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ НАУКИ І ОСВІТИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ

Валенкевич Ольга Вадимівна

Освітній потенціал чеських музеїв як засіб виховання учнів
загальноосвітніх шкіл 10

Левчик Наталія Стефанівна

Проблема усвідомленого батьківства в США, Великій Британії та
Україні в умовах сучасних викликів: порівняльний аналіз..... 14

Николаєва Валентина Іванівна

Інтеграція до світового, європейського освітнього й наукового
простору: досвід та виклики сьогодення 18

СЕКЦІЯ:

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І НАУКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Абрамов Дмитро Олександрович, Лебедик Леся Вікторівна

Роль педагога закладу позашкільної освіти у формуванні в
учнівської молоді професійних ціннісних орієнтацій в умовах війни 22

Дубовой Олександр Володимирович, Тімченко Олександр Сергійович

Розвиток силових якостей юнаків засобами пауерліфтингу в умовах
ДЮСШ 26

Кікінежді Оксана Михайлівна, Кравець Володимир Петрович

Стратегії гендерної освіти в умовах сучасних викликів 29

Кокоза Вячеслав Михайлович, Лебедик Леся Вікторівна

Основні складники іміджу керівника закладу позашкільної освіти... 34

Кухта Катерина Олексіївна

Нова бухгалтерія – якою вона має бути?..... 38

Ларіонова Наталія Борисівна

Особистісно орієнтований підхід: сутність і шляхи реалізації 42

Лебедик Леся Вікторівна

Проектування форм організації навчання майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах війни 46

Мешко Галина Михайлівна, Гавришок Олег Борисович

Формування професійної відповідальності фахівця: стан сучасного наукового дискурсу 50

Мироненко Ніна Миколаївна

Напрями соціальної роботи на підприємстві в умовах сучасних викликів і загроз 53

Мисан Костянтин Леонтійович, Лебедик Леся Вікторівна

Професійна толерантність як інтегративна характеристика професійної діяльності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах магістратури 57

Місько Вадим Володимирович, Стрельніков Віктор Юрійович

Розвиток інформаційної компетентності педагога закладу позашкільної освіти в умовах війни 60

Опошнян Олександр Іванович, Лебедик Леся Вікторівна

Організаційно-педагогічні умови модернізації системи планування роботи закладу позашкільної освіти 64

Парфанович Андрій Ярославович, Парфанович Іванна Іванівна

Актуальність формування здорового способу життя у сучасному вимірі..... 67

Пустяк Руслан Анатолійович, Лебедик Леся Вікторівна

Досвід підготовки майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до організації і здійснення інклюзивної освіти..... 71

Стрельніков Віктор Юрійович

Ознаки неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни..... 75

***Трубавіна Ірина Миколаївна, Помазановський Артем Олександрович,
Козуб Владислав Юрійович, Пірлік Кирило Анатолійович***

Актуальні питання збереження ментального здоров'я та психосоціальної підтримки населення в воєнний стан..... 79

Федоров Михайло Володимирович

Фактори та чинники активізації волонтерської діяльності в Україні... 83

Черкашина Анастасія Сергіївна

Особливості відбору спортсменів у велосипедному спорті..... 87

Шевченко Олександр Володимирович, Іонова Ірина Миколаївна

Використання маркетингових підходів до надання послуг в освітній сфері: вітчизняний досвід..... 90

Юрків Ярослава Ігорівна

Мотивація особистості: теоретичний аспект 94

СЕКЦІЯ:

НАПРЯМИ І ЗМІСТ РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Мозолюк-Боднар Людмила Миколаївна

Форми навчання дітей в умовах війни..... 98

Отрощенко Наталія Леонідівна, Адирова Вікторія Володимирівна

Формування соціально-професійних компетентностей здобувачів закладів загальної середньої освіти як наукова проблема..... 101

Савелюк Наталія Михайлівна

Розвиток продуктивного мислення молодших школярів в умовах НУШ 104

Харчинська Ярослава Валеріївна

Організація взаємодії вчителя початкової школи з батьками учнів з особливими освітніми потребами 110

Шембарецька Ольга Сергіївна

Особливості категорії навчальні труднощі у системі освітніх труднощів дітей з особливими освітніми потребами 112

СЕКЦІЯ:

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ, ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМ І ВИКЛИКІВ

Бабчук Галина Ігорівна

Особливості викладання спортивного масажу як методу поліпшення функціонального стану спортсменів 117

Вчорашній Віталій Володимирович

Особливості навчально-тренувального процесу юних плавців..... 118

[SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-28-30.03.21.pdf#page=307](#) (дата звернення : 07.11. 2023)

4. Онищук Л. Нова українська школа: реалії та перспективи. *Український педагогічний журнал*. 2018. №1. С. 47–53. URL : <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/issue/view/41> (дата звернення : 07.11. 2023).

5. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії* : Всеукраїнський науково-практичний журнал. 2018. Т.19. №2. С. 4–10. URL : <https://www.director.npu.edu.ua/index.php/dslg/article/view/51> (дата звернення : 07.11. 2023).

Савелюк Наталія Михайлівна,

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ

Одна з необхідних складових сучасної освіти – розвиток продуктивного мислення особистості як втілення її вродженого самоактуалізаційного потенціалу. При цьому саме «розвиток» і «саморозвиток», а не «формування», оскільки останнє поняття стосується соціального проектування людини з певними заздалегідь «заданими» якостями, про що складно говорити в контексті умов невизначеності. І саме НУШ, на наше переконання, має гармонізувати соціокультурно визначене «формування» з індивідуально обумовленим «розвитком» і «саморозвитком» особистості.

Проаналізуємо окремі психологічні дослідження в Україні, які торкаються проблематики НУШ. Зокрема, С. Яланська та Н. Атаманчук обґрунтовують психологію формування толерантного середовища в умовах НУШ. Під толерантністю дослідниці

розуміють доброзичливе, терпляче ставлення до людей, що не порушують прав інших і не завдають шкоди навколишньому середовищу. Показниками є особистісна відповідальність, емпатія, конструктивна взаємодія з іншими [6, с. 72].

Незважаючи на окремі оптимістичні очікування українського соціуму, О. Гармаш і Т. Єльчанінова констатують, що в умовах НУШ основною проблемою, наприклад, обдарованих учнів залишається перевантаження їх емоційної та інтелектуальної сфер, зниження порогів стресостійкості, вигоряння, фізіологічна втома тощо. А тому наголошується, що вчитель повинен переорієнтуватися із традиційних форм навчання на індивідуальний стиль мислення та стиль діяльності дитини з метою запобігання ймовірному «затуханню» її обдарованості [3, с. 65–66].

Варто зазначити, що дитяча обдарованість традиційно, хоч і не обов'язково, асоціюється із творчістю та продуктивним мисленням. А проте у сучасних публікаціях українських учених знаходимо, переважно, теоретичне та емпіричне обґрунтування особливостей розвитку продуктивного мислення майбутніх педагогів і психологів. І значно рідше науковці пишуть про відповідний конкретний вид мислення та його розвиток у дітей. Можливо, умовно вважається, що ця проблема вже є достатньо вивченою та проаналізованою, хоча, на наше переконання, постнекласичний науковий підхід навіть і на класичні теми змушує подивитися по новому.

Вважається, що вперше поняття продуктивного мислення було запропоноване німецьким психологом О. Сельцем на початку 1930-х років. На жаль, у 1933 році діяльність ученого була нещасливо перервана у зв'язку з розквітом нацизму та антисемітизму, тому йому так і вдалося перетворити власну теорію на певний «завершений гештальт» [8].

Першим же, хто устиг детально проаналізувати процес продуктивного мислення, є М. Вертгеймер. Його книга «Продуктивне мислення» побачила світ понад ніж пів століття

тому, але від того періоду і до наших днів вона не стала менш актуальною та впливовою. У найбільш загальному вигляді продуктивне мислення у ній розглядається як перехід від ситуації свого роду «розгубленості» щодо певного питання до нового стану, в якому довкола даного питання все стає зрозумілим. Цей процес включає в себе різновид реорганізації, який знаменує внутрішню трансформацію від «стану безглуздості» до стану «осмисленості». У наш час ідеї М. Вертгеймера плідно використовуються його нащадками в контексті когнітивної психології [10].

Значною мірою суголосні дослідження майже одночасно з гештальтпсихологами Європи та США розвивали й окремі вчені Азії. Так, у Японії М. Сібано розглядає продуктивне мислення як процес формування нових понять. Учений ставить резонне запитання: «Що може означати із психологічної точки зору той факт, що одне й те ж саме слово має декілька різних своїх значень?». За результатами експериментів, проведених із застосуванням методу А. Вілвола, М. Сібано стверджує, що при сприйнятті нового стимулу, з одного боку, формується певна «основна ситуація мислення», а з іншого боку, на її тлі виникає «осигналення», яке можна назвати «фігурою» на тлі такої загальної ситуації. Відповідно, це «осигналення» має три основні напрямки, включаючи «ескіз», «програму» і «намір», а динамічна «ситуація мислення завершує свій гештальт» відповідно до зазначеного наміру «осигналення» [9].

В Індії упродовж останніх років популяризується модель стимулювання продуктивного мислення «FIESL», запропонована й упроваджувана дослідниками А. Бісвалом і К. Раіпуром. На їх думку, продуктивне мислення – це пізнавальна здатність планувати, логічно обґрунтовувати, аналізувати, синтезувати, оцінювати та приймати рішення з метою розв'язання певної проблеми. Інакше кажучи, це – здатність, за допомогою якої можна вдосконалити свою креативну діяльність, щоби надати їй сили та цінності, а також шлях до креативного розв'язання проблем. Абревіатура розробленої

моделі «FIESL» розшифровується наступним чином: «Foundation» («Обґрунтування»), «Ideation» («Творення ідей»), «Evaluation» («Оцінювання»), «Stabilization» («Стабілізація») та «Implication» («Застосування») [7].

Як зазначає Т. Дуткевич, у процесі продуктивного мислення суб'єкт використовує низку методів, прийомів, операцій, які вчена називає психологічними засобами. Провідним методом при цьому називається розумовий експеримент, у контексті якого функціонують такі важливі прийоми, як аналогія, ідеальні перетворення, моделювання, рефлексія, інверсія. І хоча на різних етапах продуктивного мислення можуть переважати окремі з них, але знаходження остаточного розв'язку певної проблеми вимагає їх комплексного застосування [4, с. 267].

Як відомо, ключова особливість проблемного навчання – стимулювання виникнення й мисленнєвого розгортання певної проблемної ситуації. Своєю чергою, постановка будь-якої проблеми розпочинається із «правильно» сформульованого запитання. Наприклад, у рамках самооцінювання з теми «Оповідання. Переказ» молодшим школярам пропонується зробити таке: «Запиши одне запитання, на яке ти хочеш знайти відповідь на наступних уроках» [1, с. 68]. На нашу думку, це можна і варто пропонувати для виконання наприкінці вивчення кожної теми.

А ось одне з перших завдань «Української мови та читання», яке стосується теми «Школа майбутнього»: «Уяви, що ти зустрічаєшся з учнем кібершколи. Про що ти запитаєш у нього? Що розкажеш про свою школу? Запиши кілька запитань та ідей для розповіді». При цьому в ролі вербальної підказки для подальшого розвитку думки нижче пропонується малюнок з такими термінами, як «робомова», «робогри», «кіберматематика» та ін. [1, с. 7]. Варто зауважити, що те, що ще у 2019 році, коли книга побачила світ, вважалося фантазією, від 2020 року стало реальністю, і ми почали використовувати термін «кіберпедагогіка».

Значною мірою розвитку продуктивного мислення на уроках мови сприяють загадки та їх активне обговорення. Зокрема, така:

«Ой за лісом, за пралісом, золота паляничка печеться». Потім автори підручника пропонують: «Порівняй сонце і паляницю. Чим вони схожі?» [1, с. 11]. Тут корисним буде не просто дочекатися від дитини правильної розгадки загадки, а і простимулювати фантазування про те, наприклад, «Що ще в тому пралісі робиться?» і т. ін. А найтиповішим продуктивно орієнтованим завданням у рамках цього навчального предмету є «Продовж оповідання... (Що буде далі?)».

Ще, для прикладу, задача з курсу «Математики»: «На яблуні росло 45 яблук, а на березі – на 5 менше. Скільки яблук росло на березі?» [5, с. 18]. Стандартна структура математичної задачі актуалізує типове настановлення на її типове розв'язання (від даного до шуканого). Нестандартний тут лише зміст: адже яблука на березах не ростуть. А тому дитина повинна змогти здолати таке настановлення й побачити незвичність запропонованого змісту. Корисним у даному випадку, на нашу думку, буде і спільне з дитиною фантазування на тему, наприклад, «А що би було, як би яблука росли ще й на березах?».

З курсу «Я досліджую світ (ЯДС)» розвиткові продуктивного мислення школярів сприяють, наприклад, такі завдання: «Уяви, що з твого дому зникли якісь предмети. Що станеться? Чому?» [2, с. 68] або «Уяви, що у певних казкових героїв є цифрові пристрої. Як зміниться казка? Розіграй із друзями мінівиставу» [2, с. 75]. При цьому варто зазначити, що в багатьох окреслених завданнях складно провести певну чітку межу між назагал продуктивним мисленням та його вищим рівнем – мисленням творчим. Насправді в реальних когнітивних процесах ці рівні складно переплетені та тісно взаємодіють.

Отже, продуктивне мислення – необхідна основа, стартовий рівень для мислення творчого. Воно має фактично столітню історію свого дослідження, причому за цей період розглядалося в концептуальних рамках таких психологічних підходів, як гештальтпсихологічний, психоаналітичний, когнітивний, суб'єктно-діяльнісний. У сучасних теоріях в унісон із

постнекласичними науковими віяннями будь-яке мислення нерідко в цілому розглядається як продуктивне за своєю іманентною природою.

Один із сенситивних періодів для розвитку й саморозвитку продуктивного мислення – це молодший шкільний вік. А запропоновані НУШ зміни створюють оптимальніші умови для реалізації відповідних вікових можливостей та ресурсів. При цьому у варіативному змісті різних навчальних предметів основними методами зазначеного розвитку й саморозвитку є постановка перед дітьми проблемно орієнтованих завдань, коли для відповіді на певне запитання потрібно відійти від уже готового знання та звичних стереотипів мислення, подолати певне механічне настановлення або власну егоцентричну позицію, уявити якусь незвичну в контексті реалій життя ситуацію, сміливо зазирнути в майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. О., Пристінська М. С. Українська мова та читання : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 96 с.
2. Большакова І. О., Пристінська М. С. Я досліджую світ: підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 96 с.
3. Гармаш О. В., Єльчанінова Т. М. Особливості соціалізації обдарованих учнів у новій українській школі. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Психологія.* 2017, Вип. 56. С. 62–70.
4. Дуткевич Т. В. Психологічні засоби продуктивного мислення. *Проблеми сучасної психології.* : збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2011, Вип. 11, С. 259–268.
5. Логачевська С. П., Логачевська Т. А., Комар О. А. Математика : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2019. 128 с.

6. Яланська С. П., Атаманчук Н. М. Психологія формування толерантного середовища в умовах нової української школи. *Наука і освіта*. 2017. №1. С. 71–75.

7. Biswal A., Raipure K. Fostering Productive Thinking Among Elementary School Students *Through FIESL Model. Issues and Ideas in Education*. 2020. №8(2). P. 77–85.

8. Productive Thinking. URL : <https://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Productive+Thinking>

9. Sibano M. The Concept-formation as Productive Thinking. *The Japanese Journal of Psychology*. 1938, Vol. 13, Issue 4. P. 389–400.

10. Wertheimer M. A Contemporary Perspective on the Psychology of Productive Thinking. *University of Colorado at Boulder*. 1996. 46 p.

Харчинська Ярослава Валеріївна,

вчитель початкових класів

Кишинського ліцею Олевської міської ради,

м. Олевськ, Житомирська обл.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Для проведення апробації були залучені наступні групи осіб:

1. Вчителі початкової школи.

Було проведено семінар, на якому брали участь вчителі початкової школи. Вони мали можливість ознайомитися з результатами дослідження та обговорити їх.

Вчителі висловили позитивні відгуки стосовно роботи та підкреслили важливість розглянутих аспектів взаємодії з батьками.

2. Батьки учнів з особливими освітніми потребами.

Були проведені інтерв'ю з батьками учнів з особливими освітніми потребами. Вони розповіли про свій досвід співпраці з вчителями та поділилися своїми думками щодо запропонованих рекомендацій.